

YETERSİZ BESLENME SORUNU KARŞISINDA HAYVANCILIĞIN DURUMU

Doç. Dr. Yüksel İŞYAR (1)

Ö Z E T

Dünya beslenme standartlarına göre Türkiye'de toplum dengesiz ve yetersiz beslenme sorunu ile karşı karşıya bulunmaktadır. Sorunun kökeninde kaynak potansiyeli bakımından oldukça elverişli durumda olan hayvancılık kesiminin üretim ve pazarlama problemleri yatmaktadır. Toplumun yetersiz beslenme şartlarının iç üretimle düzeltilmesinin amaçlandığı ülkemizde sorunun çözümü, Devlet, özel teşebbüs ve üreticilerin birlikte gösterecekleri uğraşlara bağlı görülmektedir.

G İ R İ Ş :

Türkiye'de toplumun genel beslenme şartları çağdaş batı ülkeleri düzeyinin çok altındadır. Toplumun beslenmesinde hububat ve bitkisel yağlar halen önemli bir yer tutmaktadır. Kalkınma Planlarında, dengeli beslenmenin gerçekleştirilmesi bakımından, fert başına hububat tüketiminin azalması, hayvansal orijinli tüketimin ise önemli ölçüde artması öngörülmüştür. Ancak, bugüne dek gerçekleşen sonuçlara bakıldığında hububatın toplam besin maddeleri içindeki payında bir azalma olduğu, fakat hayvansal ürünler tüke-

timinin öngörülen düzeye ulaşamadığı görülmektedir. Örneğin, Birleşmiş Milletler Gıda-Tarım Teşkilatı (FAO) Yılığında çoğunluğunun Batı Avrupa ülkelerinin teşkil ettiği sekiz ülke ile Türkiye karşılaştırıldığında; ülkemizde fert başına hayvansal ürün tüketimi ürünleri en çok tüketen ülkelerdeki miktarların sırası ile et için yüzde 19.14'ünü, süt için 40.43'ünü ve hayvansal protein için de 30.02' ini teşkil eder (Bak Tablo 1). Bu ürünlerin fert başına yıllık ortalama tüketimleri bakımından ülkemiz sekizinci sıradadır.

(1) Atatürk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Ziraat Ekonomi Bölümü.

TÜKETİM İÇİN PLAN HEDEFİ

Kalkınma Planında 1977 yılı hedefi olarak, fert başına ortalama günlük kalorinin hububattan sağlanacak oranının yüzde 60'a düşürüleceği, hayvansal orijinli proteinin ise yüzde 28.3'e yükseltileceği öngörülmektedir (1). Ayrıca söz konusu talebin de iç üretimle karşılanacağı belirtilmektedir. Halen ülkemizde hayvansal orijinli proteinin birey beslenmesindeki ortalama değerinin de yüzde 23.7 olması hayvancılığa verilmesi gereken önemin büyüklüğünü vurgulamaktadır.

ÜRETİM POTANSİYELİ

Türkiye'de hayvansal ürünlerin hem Plan hedeflerine ulaşamadığı hem de Batı ülkelerindeki beslenme düzeyinin çok gerisinde kaldığı yukarıdaki verilerden anlaşılmaktadır. Halen hayvan ürünleri talebinin karşılanmasındaki darboğazları ortadan kaldıracabilecek hayvan potansiyelinin ülkede mevcut olduğu bir gerçektir. Nitekim dokuz ülke arasında sadece sığır mevcudu dikkate alınarak yapılan sıralamada B.Almanya, Fransa ve İngiltere'den sonra Türkiye'nin dördüncü sırayı aldığı görülmektedir (Bak Tablo 1). O halde, sorun hayvancılığın etkisi altında bulunduran doğal ve ekonomik koşullara gereken ağırlık verilerek mevcut potansiyelin yetersiz beslenmenin düzeltilmesi yönünden kanaliz edilebilmesidir.

ÜRETİMİN DARBOĞAZLARI

Ülkede hayvancılığın karşılaştığı üretim problemlerinin başında hayvan yemi yetersizliği, ıslah edilmiş damızlık kullanımındaki yetersizlik ve hayvan

hastalık ve zararlıları ile mücadelede görülen yetersizlikler gelmektedir. Hayvancılıkta ilgili tüm üretim problemlerinin kökeninde yetersiz besleme izleri bulunduğundan bu kesimin kalkındırılmasında en büyük ağırlığın hayvan yemi üretimine verilmesi gerekmektedir. Hayvanların yeterince beslenmediklerini kanıtlayan bir çok gösterge arasından FAO Yıllığındaki dokuz ülkeye ait ortalama canlı ağırlık ve karkas ağırlığı rakamları yeteri kadar fikir verebilir. Türkiye'de sığırların ortalama canlı ağırlığının (190 Kg.) bu rakamın en yüksek olduğu ülkenin (519 Kg.) yüzde 36.54'ünü, karkas ağırlığının ise yüzde 30.33'ünü teşkil ettiği görülmektedir. Sığırların süt verimi bakımından ise Türkiye'deki verim (739 Kg.) en yüksek verimin alındığı İngiltere'nin (3910 Kg.) sadece yüzde 18.90 'ını teşkil eder (Bak. Tablo 1). Bu rakamlarla ortaya konan ülke hayvancılığının yetersiz beslenmesini oluşturan bir çok faktör arasından en önemlisi hayvancılığın büyük ölçüde çayır-mera besiciliğine dayalı oluşudur.

Ülke hayvancılığını tehdit eden diğer önemli bir problem de hastalık ve zararlılarla mücadeledeki yetersizliktir. Türkiye'de uygulanan hastalık ve zararlılarla mücadele programı bugünkü haliyle bir köy programı olmaktan çok uzaktır. Bu durumun doğal sonucu olarak da hastalık görülen bölgelerdeki zayıf büyük olmakta, dolayısıyla ülkede hayvansal ürünlerin fiyatlarında nisbi yüksekliğin oluşmasında önemli bir etken olmaktadır.

Kalkınma Planlarında hayva nürünlerinde istenen üretim artışına ulaşmak için hayvan yemi üretimi ile hastalık ve

(1) DPT Üçüncü beş yıllık plan, 1973-77. s 210

zararlılarla mücadele çalışmalarına büyük ağırlık verilmesi yanında ıslah edilmiş damızlık kullanımına da gerekli ağırlığın verilmesi öngörülmüştür. Bununla beraber, sorunun çözümü için tahsis edilen yatırım miktarı toplam tarım sektörüne, yapılan yatırımların sadece yüzde 0.4'ünü (1971 fiyatları ile) teşkil etmektedir (1).

PAZARLAMANIN DARBOĞAZLARI

Hayvancılık kesiminin kalkındırılmasında darboğazlar yaratan ve yukarıda ifade edilen en önemli üretim sorunlarından başka hayvansal ürünlerin

pazarlanmalarında görülen bir kaç önemli problemi de burada belirtmekte fayda vardır. Bunlardan en önemlileri canlı hayvan ve ürün pazarlamasında gerekli derece ve standartların eksikliği, pazar haber sisteminin yetersizliği ile aksak rekabet şartlarının yarattığı diğer problemler olarak özetlenebilir. Hayvancılık kesiminde görülen üretim ve pazarlama sorunlarına simultane bir şekilde çözüm arama yoluna gidilmedikçe bu kesimin kalkındırılması yolunda zorunlu ve yeterli şartların yerine getirileceği iddia edilemez.

ÖNERİLER :

Toplumun yetersiz beslenme şartlarının iç üretimle düzeltilmesinin hedef alındığı Türkiye'de, hayvancılık kesiminin kalkındırılması yolunda hem Devlete hem de özel teşebbüs ve üreticilere büyük ve önemli sorumluluklar düşmektedir. Bu sahada Devlete düşen sorumluluklardan en önemlileri :

- Hayvancılık endüstrisi ile ilgili çeşitli kuruluşlar arasında gerekli koordinasyonu sağlamak.
- Hastalıklarla mücadele, hayvan besleme ve damızlık konuları gibi çalışmalarını köy programlarına indirmek yönünde gerekli tedbirleri almak ve girişimlerde bulunmak.
- Hayvan yemi üretimini artırmaya yönelik programların, özellikle mera ıslahı ile ilgili çalışmaların yoğunlaştırılması.
- Hayvancılık bakımından mukayeseli üstünlük gösteren bölgelerde

(Doğu Anadolu gibi) bu alandaki yatırımlara ağırlık verilerek hayvancılıkla ilgili örgütlerin kurulmasının teşvik edilmesi.

- Üreticilerin üretimle ilgili kararlarında rasyonel davranacak şekilde eğitilmeleri.
- Hayvancılığın esas ve yan ürünlerini işleyecek tesislerin uygun görülen bölgelerde kurulması ve mevcutların artırılması.
- Yurt dışına kaçak veya resmi kanallarla sevkedilen canlı hayvan çıkışım mümkün olduğu kadar azaltıcı tedbirlerin alınmasıdır.

Devlete düşen bu sorumlulukların yanında özel teşebbüs ve üreticiler de paylarına düşen sorumlulukları yerine getirdikleri ölçüde toplumun dengeli beslenmesi amacı gerçekleştirilecektir.

(1) DPT. Üçüncü Beş Yıllık Plan, 1973-77 s. 217

Tablo 1. -Türkiye ve Diğer Ülkelerde Hayvancılık Üretimi Karşılaştırması

M a l l a r	Türkiye	Yunanistan	İspanya	İtalya	Yugoslavya	B.Almanya	Fransa	İngiltere	İran
Sığır mevcudu (1000baş)	11833	1050	4185	9563	5029	14286	21886	12151	5200
Canlı ağırlık (kg.)	190	346	410	353	394	510	519	467	—
Karkas Ağı. (Kg.)	91	180	235	227	197	269	300	254	—
Sığır başına süt üretimi (Kg.)	739	1145	3600	2036	1240	3779	3120	3910	719
Tavuk başına yumt. üretimi (Adet)	66	75	155	120	72	155	142	140	53
Fert başına et tüketimi (Kg.:Yıl)	17,8	40,5	43,8	47,8	34,0	73,0	93,0	75	13,5
Fert başına yumt. tüketimi (Kg.:Yıl)	3,2	10,6	10,9	9,5	5,1	15,3	13,1	16,1	1,2
Fert başına süt tüketimi (Kg.:Yıl)	93	164	114	144	103	208	230	217	59,9
Fert başına hayvansal protein (Gr.Gün)	19,3	43,0	36,9	38,2	26,1	53,9	64,3	61,0	12,5
Toplam Tarımsal Üretim içinde Hayvancılık üretimi payı (Yüzde)	34,6	32,0	35,0	39,0	54,0	75,0	67,0	62,0	46,0

Kaynaklar : FAO Production Yearbook 1969-1970

Livestock Improvement Programs in Iran (s.30) -1971

Cento Conference on National and Regional Livestock Development Policy

-OECD, The Development of the Production of Beef and Veal in Mediterranean Countries-1968

FAYDALANILAN ESERLER

- (1) DPT. , Üçüncü Beş Yıllık Plan, 1973-1977
- (2) FAO. Production Yearbook. 19-69-1970
- (3) İsyar, Yüksel, Türkiye Hayvancılığının Üretim Problemleri ve Bazı Öneriler, Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum 1975.
- (4) İsyar, Yüksel, Türkiye Hayvancılığının Pazarlama Problemleri ve Bazı Öneriler, Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum 1976.